

Krijtberg, 18 augustus 2024, 20ste zondag, Spreuken 9:1-6, Joh. 6:51-58.

Peter van Dael SJ

LICHAAM EN BLOED

Die moeilijke Johannes

Wanneer iemand aan u zou vragen om het evangelie dat zojuist is gelezen, na te vertellen, dan zou u dit waarschijnlijk niet lukken. Want er gebeurt niets in dit evangelie, het is geen verhaal. Maar misschien herinnert u zich wel een paar woorden die telkens terugkeren: leven (9x), eten (8x), lichaam (6x), brood (5x), bloed (4x). Het is een typisch Johannesevangelie: abstract, bespiegeld, theologisch.

Brood en wijn

We hoorden in ieder geval woorden waarvan we vermoeden dat we ze niet letterlijk moeten verstaan, dat er iets anders achter steekt. Beginnen we met het woord brood. Het evangelie begon ermee: *Ik ben het levende brood dat uit de hemel is neergedaald; wanneer iemand van dit brood eet zal hij eeuwig leven* (Joh. 5:51). Het spreekt vanzelf dat het woord brood hier een figuurlijke betekenis heeft. Brood is het woord van Jezus. Brood eten betekent: Jezus' woorden tot je nemen, geloven in zijn weg.

Deze beeldspraak staat in de lijn van wat hebben gehoord in de eerste lezing, uit Spreuken, waar Gods wijsheid wordt opgevoerd als een persoon die aan het woord is: *Wijsheid heeft haar tafel gedekt en zij roept nu: 'Mensen, kom, eet het brood dat ik je geef, drink de wijn die ik heb gemengd en betreed de weg van het inzicht, dan zal het je goed gaan'*. Brood en wijn zijn hier geestelijk voedsel en geestelijke drank die je inzicht geven.

Lichaam en bloed

Maar het evangelie van vandaag gaat verder dan brood en wijn als geestelijk voedsel en geestelijke drank. Jezus zegt: *het brood dat ik zal geven... is mijn lichaam* (v. 51). Bovendien moet dit lichaam gegeten worden (v. 53). Brood eten als beeld van gelovig aanvaarden: met deze beeldtaal hebben we geen moeite. Wel met het eten van het lichaam. 'Lichaam' is dan nog een ingehouden vertaling, want in de Griekse tekst van Johannes staat het woord *sarks*, vlees. In

de Statenvertaling, die heel letterlijk is, lezen we dan ook: *het brood dat ick geven sal, is mijn vleesch*. Wanneer verder gesproken wordt van het 'eten' van het lichaam, wordt een gematigde vertaling gebruikt, want in het Grieks (v. 54.56-57) staat een woord dat 'bijten' of 'kauwen' betekent. Dit woord is in geen enkele Nederlandse vertaling terug te vinden. Klaarblijkelijk vindt men dit te cru klinken: wie mijn vlees kauwt, heeft eeuwig leven. Er wordt niet alleen gesproken van het eten van het lichaam van de Mensenzoon, maar ook van het drinken van zijn bloed (vs. 53).

Nu wordt een en ander minder cru wanneer we beseffen dat 'vlees' en 'bloed' niet letterlijk genomen moeten worden. Het zijn Bijbelse termen, die duiden op de mens in zijn broosheid en sterfelijkheid. Zo lezen we in Jezus Sirach (14:18):

*Zoals met het loof aan een volle boom
- hij laat zijn bladeren vallen... -
zo gaat het met de mensen van vlees en bloed...*

Wanneer Jezus spreekt over zijn lichaam en bloed, dan heeft hij het over zijn menselijke existentie, zijn leven, dat hij in dienst stelt van anderen. Deze dienstbaarheid heeft hem in letterlijke zin zijn leven gekost. Wanneer in de evangelielezing sprake is van het eten van het lichaam van de Mensenzoon en het drinken van zijn bloed, worden lichaam en bloed los van elkaar genoemd. Dit duidt op een dood door geweld.

Eucharistie

Eten en drinken verwijzen in het evangelie van vandaag dus niet alleen naar een gelovig luisteren, maar ook naar een letterlijk eten van brood en drinken van wijn in de eucharistie, waardoor een vereniging met Jezus tot stand komt.

Ik wil nog even terugkomen op de ergernis van de Joden. Hun ergerlijke vraag kan ook de onze zijn: *Hoe kan die man ons zijn lichaam te eten geven?* Maar het stekende zit hem vooral hierin dat de eucharistie herinnering is aan iemand die zijn leven gaf voor anderen: *Het brood dat ik zal geven voor het leven van de wereld, is mijn lichaam* (Joh. 6:51), *Dit is mijn lichaam voor jullie* (1 Kor. 11:24). Jezus heeft niet alleen aan zichzelf gedacht. Hij heeft niet alleen voor zichzelf geleefd. Hij heeft zichzelf prijsgegeven en is zo zijn hoge idealen trouw gebleven. De confrontatie met zo iemand kan irriterend zijn, heeft iets van een aanklacht, kan pijnlijk en beschamend voor ons zijn. Gaan we deze ergernis

niet uit de weg, de ergernis van vergoten bloed, de ergernis van gebroken brood, van een overgeleverd lichaam. De ergernis dat er onrecht en lijden is. De ergernis dat wij er mede oorzaak van zijn, en te weinig doen om onrecht en lijden weg te nemen. Maar we hoeven niet bij deze ergernis stil te blijven staan. Die irritatie kan ook prikkelen. Jezus' lichaam en bloed wijzen op een andere mogelijkheid: ons openen voor het woord dat God door Jezus tot ons spreekt.

Er is in het verleden en er wordt nog steeds moeilijk gedaan over de eucharistie, met name over het communiceren: het eten en drinken als onderdeel van de eucharistische maaltijd. Vroeger mocht je de hostie niet aanraken. Ongewijde handen mochten de ciborie, waar de hosties in zitten, niet vastpakken. Met grote omzichtigheid werden brood en wijn uitgedeeld: er mocht eens een kruimel of een druppel op de grond vallen. Als je niet katholiek bent, mag je officieel niet te communie gaan, enzovoort. Al deze huiver heeft te maken met de heiligheid van het geconsacreerde brood en de geconsacreerde wijn. Maar het lijkt mij goed te bedenken dat we eigenlijk om iets anders huiverig zouden moeten zijn, namelijk voor de consequenties van onze deelname aan de eucharistie. Want wanneer wij eten van het brood en drinken van de wijn, vereenzelvigen wij ons met een mens die ervoor gekozen had om te geven in plaats van te nemen, ook al kostte hem dit zijn leven. We vereenzelvigen ons met een mens die geloofde dat zo'n leven eigenlijk leven is, eeuwigheidswaarde heeft. Deze vereenzelving zou tot uiting moeten komen in ons handelen.

Laat deze zondagse rite van vereenzelving een uiting zijn van ons geloof in de weg van Jezus en dat wij uit deze viering inspiratie mogen putten om deze weg in de week daadwerkelijk te gaan. Brood en wijn, de gemeente rond de tafel: dit zijn zichtbare tekenen, die pas echt betekenis krijgen wanneer wij ons in ons dagelijkse leven door de herinnering aan Jezus laten prikkelen en inspireren.